

Historia filozofii polskiej

Filozofia kultury i religii

Dr Magdalena Płotka

E-mail: magdalenaplotka@gmail.com

Stanisław Leszczyński (1677-1766)

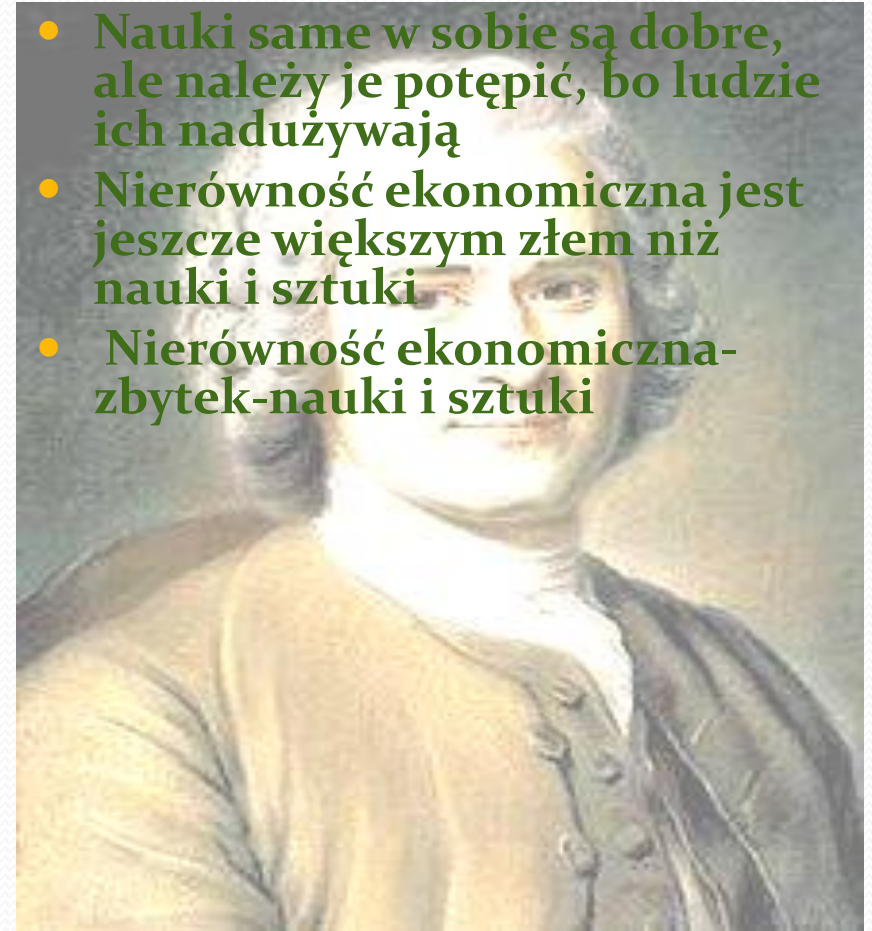
- Król Polski w latach 1705-1709 i 1733-1736
- Był głęboko wierzącym i praktykującym katolikiem
- „Czy przywrócenie nauk i sztuk przyczyniło się do ukształcenia obyczajów?” (1751r.)
- Recenzował pracę J-J Rousseau i uznał ją za „żart z publiczności”
- Recenzja (obszerna) była napisana po francusku

Polemika Leszczyńskiego z Rousseau

- Zdaniem Leszczyńskiego brak oświaty staje się kolebką obłądu”
- Wiedza podnosi obyczaje
- Powrót do natury oznacza zdziczenie ludzkości
- Człowiek ma wrodzoną skłonność do zła
- Historia pokazuje, że wzrost nauki przyczynia się do wzrostu obyczajów (argumentacja historyczna Rousseau nie wytrzymuje krytyki)
- Leszczyński zarzucał Rousseau sprzeczność

- Nauki same w sobie są dobre, ale należy je potępić, bo ludzie ich nadużywają
- Nierówność ekonomiczna jest jeszcze większym złem niż nauki i sztuki
- Nierówność ekonomiczna-zbytek-nauki i sztuki

Anonimowy traktat *Obrona nauki* (1772)

Psychologiczna analiza naturalnej potrzeby wiedzy
dla umysłu ludzkiego

- Potrzeba nauki wgłębiająca się w naturę ludzką
- Dusza ludzka odczuwa „głębokie zadowolenie”, gdy może sobie wyjaśnić wiele zagadek zapoznając się z naukami
- Nauki spełniają dobroczynną rolę, gdy uzgadniają wyniki z objawieniem
- Nauki mogą stanowić tylko element szczęśliwości, rolę ukojenia spełnia religia

Szymon Wychowski

- „Mowa przy otwarciu szkół normalnych warszawskich” (1778)
- Z przemówienia wynika, że wartość nauk w Polsce było kwestionowane
- W dobie rozpowszechnienia oświaty w Polsce problem wartości nauk stał się szczególnie palący!
- Rozwój obyczajów idzie w parze z ewolucją nauk
- Nauki, które nie dążą do poprawy obyczajów są wręcz szkodliwe
- Pisma JRR uważa za szkodliwe społecznie
- Odwołanie do Cyserona, że wykształcenie wtedy tylko ma sens, gdy otrzymuje je moralna jednostka

Podsumowanie teoretycznej dyskusji

Systematyczny

Historyczny

Psychologiczny

Ale jak to wyglądało w praktyce?

PRECZ Z ROUSSEAU!!!

Podsumowanie debaty o kulturze: uwagi metodologiczne

- Postawa kompromisowa, synkretyczna: godzi uczucie z rozumem, moralność z wykształceniem, objawienie z nauką, tradycję z postępem
- Oportunizm praktyczny: usiłowanie złagodzenia ostatecznych śmiałych wyników, dążność do zniwelowania antynomii (racjonalizm i sentymentalizm)
- Sposób dyskusowania polskich myślicieli świadczy na korzyść praktycznego charakteru autorów, niż świadczy o teoretycznej precyzyjności ich myślenia

Deizm w Polsce

- O tym, że deizm był w Polsce popularny wiadomo stąd, że zostało bogate piśmiennictwo zwalczające ten kierunek
- Andrzej Wiśniewski (1718-1774) – profesor konwiktu na Żoliborzu, broszura polemiczna pt. *„Corpophorus Philalethes do autora Apologii sztuki dowodzenia sposobem perypateycznym”*
- Rozprawa Stanisława Konarskiego *„O religii poczciwych ludzi”* (przeciwko Wolterowi) – najbardziej oryginalne dzieło dotyczące religii naturalnej
- Konarski rozumie deistów jako nowinkarzy religijnych

Argumenty Konarskiego

Idea Boga i prawa naturalne (z Dekalogu) nie są ludziom wrodzone

Prawdy religijne poznaje się z tradycyjnych przekazów

Konarski rozróżnia cnoty naturalne i nadnaturalne: naturalne nie wystarczą do Zbawienia

Podsumowanie debaty o filozofii

religii

- Formalizm z czasów saskich modernizuje się pod wpływem ideologii deistycznej w czasach późniejszych XVIII wieku.
- Czasy stanisławowskie: tolerancja religijna
- Na przełomie XIX wieku: w pełni dojrzała koncepcja religii filozoficznej (z powodu tradycji narodowych nie zrywa z katolicyzmem)
- Nie ma w Polsce ateizmu!